

**TA'LIMDA INTERFAOL MULOQOTNING PSIXOLOGIK VA
IJTIMOIY ASOSLARI**

Eshonqulova Muattar

Ish (o'qish) joyi va lavozimi: Qo'qon davlat universiteti tayanch doktoranti

Email: 19910220i@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim jarayonida interfaol muloqotning psixologik va ijtimoiy asoslari tahlil qilinadi. Interfaol muloqotning o'qituvchi va talaba o'rtasidagi samarali aloqani shakllantirishdagi o'rni, uning shaxsning motivatsiyasiga, o'qishdagi ishtirok darajasiga va ijtimoiy integratsiyasiga ta'siri ilmiy asosda ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari interfaol muloqot texnologiyalarining ta'limda qo'llanishi o'quvchilarda faol fikrlash, mustaqillik, hamkorlik va empatiya kabi ijtimoiy-psixologik ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: interfaol muloqot, psixologik asoslar, ijtimoiy muhit, pedagogik jarayon, kommunikativ kompetensiya.

Abstract: This article analyzes the psychological and social foundations of interactive communication in the educational process. The role of interactive communication in shaping effective relationships between teachers and students, as well as its impact on learners' motivation, participation, and social integration, is examined scientifically. The research results show that the use of interactive communication technologies in education contributes to the development of socio-psychological skills such as active thinking, independence, collaboration, and empathy among learners.

Keywords: interactive communication, psychological foundations, social environment, pedagogical process, communicative competence.

Аннотация: В данной статье анализируются психологические и социальные основы интерактивного общения в образовательном процессе. Рассматривается роль интерактивного общения в формировании эффективных отношений между преподавателем и студентом, а также его влияние на мотивацию личности, уровень участия в учебе и социальную интеграцию. Результаты исследования показывают, что использование технологий интерактивного общения в образовании способствует развитию у обучающихся социально-психологических навыков, таких как активное мышление, самостоятельность, сотрудничество и эмпатия.

Ключевые слова: интерактивное общение, психологические основы, социальная среда, педагогический процесс, коммуникативная компетенция.

Zamonaviy ta'lim tizimida interfaol muloqot shaxsni har tomonlama rivojlan tirishga xizmat qiluvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. O'qituvchi va talaba o'rtasidagi

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

muloqot jarayoni endilikda faqat bilim almashish vositasi sifatida emas, balki shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy o'zaro ta'sir va psixologik qo'llab-quvvatlash tizimi sifatida talqin etilmoqda. Muloqotning interfaollikka asoslanishi ta'lim jarayonining markazida inson omilini — o'quvchining ehtiyoji, qiziqishi va hissiy holatini joylashtiradi.

Pedagogik muloqotning samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining psixologik tayyorgarligi, kommunikativ madaniyati, empatiyasi hamda o'quvchilarda faol ishtirok va o'z fikrini ifoda etish imkonini yaratish qobiliyatiga bog'liqdir. Interfaol yondashuv shaxsni passiv bilim oluvchidan faol ishtirokchiga aylantirib, uning tafakkurini mustaqillikka, muloqotga, hamkorlikka va tanqidiy fikrlashga yo'naltiradi.

Bunday muloqot muhitida o'quvchi o'z fikrini erkin ifoda etadi, o'qituvchi esa yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi rolni bajaradi. Natijada ta'lim jarayoni ikki tomonlama hamkorlikka, o'zaro ishonch va ijtimoiy barqarorlik muhitiga aylanadi. Interfaol muloqot o'quvchilarda ijobiy psixologik kayfiyat, o'ziga ishonch va o'z fikriga mas'uliyat hissini kuchaytiradi. Shu boisdan interfaollikka asoslangan ta'lim modeli zamonaviy pedagogikaning eng samarali yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Har bir pedagog ta'lim jarayonida o'quvchilarning individual psixologik xususiyatlarini chuqur o'rganishi va yangi mavzuni tushuntirishda umumiy psixologik qonuniyatlarni inobatga olgan holda darsni tashkil etishi o'qitish jarayonining samaradorligi va ta'lim sifati oshishiga xizmat qiladi. O'qituvchining yangi mavzuga tayyorgarlik jarayonida tanlaydigan metod va metodik usullar darsning didaktik maqsadlari hamda vaqt omillari bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularning muvozanatli qo'llanilishi o'quv jarayonining izchilligini ta'minlaydi.

Natijada, o'quvchilarda aqliy va amaliy faollikning yuqori darajasini shakllantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratiladi. O'rinli va to'g'ri tanlangan metodlar o'quvchilarning ob'ektiv voqelik haqidagi bilimlarini chuqurlashtiradi, nazariy tafakkurini rivojlantiradi hamda mashg'ulotlarning ilmiy-nazariy darajasini yuksaltiradi. O'qitish metodlarining ketma-ket va maqsadga muvofiq qo'llanilishi esa o'quvchilarda bilishga bo'lgan ehtiyoj va kasbiy qiziqishning rivojlanishiga, shuningdek, mustaqil amaliy faoliyatning faollashuviga olib keladi.

Pedagogik psixologiya esa o'quvchi shaxsining shakllanish jarayonini, tarbiyaviy ta'sirlarning ularning ruhiy rivojiga ko'rsatadigan ta'sir mexanizmlarini o'rganadi hamda o'quvchilarning o'z-o'zini tarbiyalash jarayonining psixologik asoslarini tahlil qiladi. Mazkur yo'nalishdagi tadqiqotlarda psixologik qonuniyatlarni o'rganish jarayoni bir necha muhim bosqichlardan iborat bo'lib, ularga muammoni to'g'ri qo'yish, tadqiqot metodikasini aniqlash, ma'lumotlarni to'plash va qayta ishlash, hamda aniqlangan qonuniyatlarni amaliyotda qo'llash kiradi. Ushbu bosqichlarni samarali amalga oshirish, shuningdek, ularni ilmiy jihatdan umumlashtirish jarayonida turli psixologik tadqiqot metodlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. [1.248]

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

Agar dars yoki amaliy mashg'ulotning maqsadi o'quvchilarda aniq ko'nikma va qobiliyatlarni rivojlantirish, malakalarni mustahkamlash hamda mavjud tajribani yangi pedagogik yondashuvlar orqali boyitishdan iborat bo'lsa, mashg'ulot mazmuni, avvalo, tajriba almashinuvi va amaliy faoliyatni faollashtirishga yo'naltirilishi zarur. Bunday jarayonlarda tinglovchilar turli mashqlarni bajarish, ularning natijalarini tahlil qilish, shuningdek, rolli o'yinlar va modellashtirilgan vaziyatlarda ishtirok etish orqali o'z bilimi va malakasini namoyon etadilar. Bu jarayonda o'qituvchining roli muhim ahamiyat kasb etadi: u darsdan avval aniq yo'riqnomalar ishlab chiqadi, mashg'ulot davomida guruh faoliyatini muntazam nazorat qiladi hamda zarur hollarda yo'naltiruvchi tavsiyalar beradi.

Agar munozara asosidagi mashg'ulotlarning maqsadi talabalarni mustaqil fikrlashga, shaxsiy tajriba va real vaziyatlar asosida yangi g'oyalarni ilgari surishga yo'naltirishdan iborat bo'lsa, o'qituvchi bahsni kichik guruhlar shaklida tashkil etishi lozim. Bunda u "Men – munozaradaman" tamoyili asosida faol ishtirok etib, o'quvchilarning e'tiborini muayyan vaziyat va holatlarning tahliliga qaratadi, ularni turli ijtimoiy rollarni modellashtirishga undaydi hamda dars yakunida oldindan tayyorlangan so'rovnomalar yordamida ilgari surilgan yangi g'oyalarni umumlashtiradi. Shu tarzda mashg'ulotlar har bir ishtirokchidan puxta tayyorgarlikni, mustaqil fikrlashni va muloqot madaniyatini talab etadi.

Bahs shaklida tashkil etilgan darslarda qabul qilinadigan qarorlar o'quv jarayonining sifatini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Qarorlarning ilmiy asoslangan va samarali bo'lishi uchun o'qituvchi quyidagi tamoyillarga amal qilishi zarur:

1. mashg'ulot boshlanishidan oldin muhokama qilinadigan muammoni aniq belgilash va unga nisbatan qanday yondashuv qo'llanishini tushuntirish;
2. muammoning avvalgi darslar bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatish, uyga vazifalar hamda muhokama uchun zarur bo'lgan faktlarni eslatib o'tish;
3. bahs qatnashchilarini kichik guruhlar (4–5 nafar) ajratish va yakunda fikrlarni umumlashtirish uchun yozma materiallar tayyorlash;
4. guruh ishida bildirilgan fikrlarning afzalliklari va kamchiliklarini og'zaki yoki yozma tarzda tahlil qilish;
5. mashg'ulot yakunida har bir guruh vakili o'z jamoasi faoliyati haqida hisobot beradi, fikrlarini boshqa guruhlar natijalari bilan taqqoslaydi, o'qituvchi esa zarurat tug'ilganda muhokamani tahlil qiladi va yakuniy xulosalarni beradi.

Pedagogik amaliyotda bahs jarayoni ko'pincha faqat og'zaki muloqot shaklida tasavvur etiladi. Ammo tajriba shuni ko'rsatadiki, og'zaki munozaralar bilan bir qatorda yozma bahs shaklidan ham foydalanish dars samaradorligini oshiradi. Yozma munozara o'quvchilarning mavzuga oid bilimlarini chuqurlashtiradi, ularning mantiqiy fikrlashini, nutq madaniyatini va har bir fikrni dalil bilan asoslay olish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'qituvchi uchun bu usul o'quvchilarning bilim darajasini yanada ob'ektiv

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

baholash, ularning tafakkur kengligini, tahliliy salohiyatini va mustaqil fikrlash darajasini aniq aniqlash imkonini beradi.

Dars jarayonida amalga oshiriladigan interaktiv faoliyat o'z mohiyatiga ko'ra beshta asosiy tarkibiy elementdan tashkil topadi:

- ijobiy va samimiy o'zaro bog'liqlik;
- guruh ichida shaxsiy mas'uliyat hissi;
- o'zaro ta'sir etuvchi faol hamkorlik;
- jamoaviy ishlash va hamkorlik madaniyati;
- guruhda faol ishtirok etish ko'nikmasi.

Ushbu elementlar o'quv jarayonining mazmunini boyitib, ta'limni faqat bilim berish emas, balki o'zaro muloqot, fikr almashish va hamkorlik asosida tashkil etishga xizmat qiladi. Interaktiv metodlarning asosiy g'oyasi — darsda bir ishtirokchining fikrini boshqalarnikidan ustun qo'yish emas, balki har bir o'quvchining shaxsiy fikrini, qarashini va tajribasini inobatga olish, hurmat bilan munosabatda bo'lishni ta'minlashdir.

Interaktiv o'qitish jarayonida o'qituvchi barcha o'quvchilarni faol fikrlashga, muammoni mustaqil tahlil qilishga, dalillarga asoslangan qaror chiqarishga undaydi. Dialogik ta'lim sharoitida o'quvchilar tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantiradilar, murakkab vaziyatlarni tahlil qilishni, muqobil yechimlarni ilgari surishni, o'z fikrini dalillar bilan asoslashni o'rganadilar. Bunday faoliyat o'quvchilarda muhokama madaniyatini shakllantiradi, o'z fikrini himoya qilish, boshqalarning nuqtai nazarini tinglash va baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shu sababli dars jarayonida o'quvchilarni yakka tartibda, juftlikda yoki kichik guruhlarda ishlashga jalb etish, ularni birgalikda izlanish, loyiha va ijodiy topshiriqlarni bajarishga yo'naltirish muhim metodik ahamiyat kasb etadi. Rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar, munozarali mashqlar, hamkorlik asosidagi tahliliy topshiriqlar o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularni mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. [3.151]

Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonida interfaol muloqotdan samarali foydalanish o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga, ijtimoiy moslashuviga va psixologik faolligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Interfaol o'qitish jarayoni o'quvchini bilish faoliyatining markaziga qo'yadi, uni mustaqil fikrlovchi, ijodkor va ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Pedagogik amaliyotda o'qituvchi tomonidan interfaol metod va strategiyalarning ongli tanlanishi hamda ularni o'quvchilarning yosh, psixologik va individual xususiyatlariga moslashtirish, ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, o'quvchilarning o'zaro hamkorlikda ishlashi, fikr almashuvi, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlar asosidagi faol ishtiroki ularning tanqidiy fikrlash, tahliliy yondashuv va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantiradi.

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, interfaol muloqot psixologik jihatdan qulay muhit yaratib, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi ijobiy o'zaro aloqani mustahkamlaydi. Natijada ta'lim jarayoni ikki tomonlama hamkorlik, o'zaro ishonch, hurmat va mas'uliyat tamoyillari asosida tashkil topadi. Interfaollikka asoslangan dars modeli nafaqat bilim berish, balki shaxsning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan zamonaviy pedagogik yondashuv sifatida e'tirof etiladi.

Shu sababli, kelgusida ta'lim tizimida interfaol muloqotning psixologik va ijtimoiy jihatlarini yanada chuqur o'rganish, innovatsion interfaol texnologiyalarni pedagogik amaliyotga tatbiq etish hamda o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb ilmiy-amaliy yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rizayeva, Nasiba Muhammadiyevna. Interfaol ta'lim usullarini muvaffaqiyatli amalga oshirishning psixologik ahamiyati//Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences (E)ISSN: 2181-1784 4 (3), March., 2024 SJIF 2024 = 7.404 / ASI Factor = 1.7 www.oriens.uz
2. Davletshin M.G. va boshqalar. "Yosh davrlar va pedagogik psixologiya". — T.: TDPU. 2009.
3. Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, psixologiyani o'qitishda interfaol usullardan foydalanish imkoniyatlari//CARJIS2022 <https://cyberleninka.ru/article/n/psixologiyani-o-qitishda-interfaol-usullardan-foydalanish-imkoniyatlari>
4. Karimova V.M., Sunnatova R.I., Tojibayeva R.N. Mustaqil fikrlash. — T.: Sharq. 2000.
5. Nishanova Z.T. Mustaqil ijodiy fikrlash. — T.: Fan. 2003.
6. Халперн Д. Психология критического мышления. Питер. 2000. 7. G'oziev E.G. Umumiy psixologiya. Toshkent. 2002.1-2 kitob.